

ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ольга ЖМАЙЛОВА,

к.е.н., доцент кафедри

бухгалтерського обліку і аудиту

Державний вищий навчальний заклад

«Українська академія банківської справи» Національного банку України

Сучасні процеси, що відбуваються в банківській системі України та умови існування підприємств інших сфер діяльності підтверджують важливість і необхідність наявності грошових коштів для здійснення операційної діяльності банківських установ та суб'єктів підприємництва. Тому важливим є правильно аналізувати рух коштів, визначати зміну основних джерел їх отримання, а також вміти спрогнозувати грошовий потік.

Незважаючи на те, що теоретичні та методичні засади цієї проблеми досить широко розглянуті в працях вчених, певні питання залишаються не достатньо вивченими і потребують подальшого дослідження. Саме тому, висвітлення методики визначення грошового потоку від операційної діяльності прямим та непрямим методом, дослідження чистого руху коштів в банківських установах та прогнозування їх величини на перспективу є актуальним і важливим питанням сьогодення.

Аналіз грошових коштів у розрізі окремих видів діяльності дає можливість оцінити, з яких джерел надійшли ці кошти, які напрямки їх використання, чи вистачає власних оборотних коштів для здійснення певних видів діяльності, пов'язаних між собою рухом коштів. Тобто, вихідним моментом аналізу грошових потоків є аналіз результату зміни грошових коштів від операційної діяльності.

Операційна діяльність – це основна діяльність, яка приносить підприємству дохід, а також інші види діяльності, що не є інвестиційною та фінансовою. Це: чисте збільшення (зменшення) резервів за активами; нараховані доходи; нараховані витрати; торговельний результат; надходження з іншого руху коштів, що не є грошовим; амортизація дисконту і премії

фінансових інструментів, тощо [1]. Розрізняють два способи визначення потоку грошових коштів у результаті операційної діяльності: прямий і непрямий.

При використанні прямого методу для визначення чистої зміни грошових коштів унаслідок операційної діяльності у Звіті про рух грошових коштів послідовно наводяться всі основні класи (статті) надходжень та видатків, різниця яких приріст або зменшення грошових коштів [2]. Перевагою прямого способу є те, що він дозволяє оцінити загальні суми надходження і витрачання грошових коштів підприємства, виявити ті статті які формують найбільші надходження і витрачання грошових коштів у розрізі трьох видів діяльності.

Аналіз структури позитивного грошового потоку здійснюється за кожним джерелом надходження грошових коштів (від нарахованих доходів та витрат, торговельного результату, продажу інвестицій, тощо) відповідно негативного потоку – за напрямками використання (придбання цінних паперів у портфелі банку на продаж, придбання основних засобів, нематеріальних активів, тощо).

Непрямий метод передбачає відображення у Звіті про рух грошових коштів суми чистого прибутку (збитку) в результаті операційної діяльності, яка згодом коригується до величини чистої зміни грошових коштів виключенням впливу не грошових операцій та операцій пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю [2]. Складання звіту про рух грошових коштів згідно з МСБО 7 передбачає використання непрямого методу.

Перевагою непрямого способу є те, що він дозволяє провести оцінку грошових потоків лише на основі звітності та пов'язати отриманий фінансовий результат і зміни грошових коштів за період, а також здійснити розрахунок показників зміни грошових коштів від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності, практично не використовуючи дані аналітичного обліку.

Попередньо опрацьована інформація відносно суми грошових коштів від усіх видів діяльності банківської установи, дає можливість розрахувати та проаналізувати чистий рух коштів АТ «Райффайзен банк Аваль» за звітний період (Табл.1).

Таблиця 1

Рух грошових коштів в АТ «Райффайзен банк Аваль», тис.грн.

Показники	2010 рік	2011 рік	Відхилення, +/-
Чисті грошові кошти, що отримані від операційної діяльності/ (використані у фінансовій діяльності)	8992883	4112343	-4880540
Чисті грошові кошти, що отримані від інвестиційної діяльності/ (використані в інвестиційній діяльності)	(8544491)	(4733915)	+3810576
Чисті грошові кошти, що отримані від фінансової діяльності/ (використані у фінансовій діяльності)	826037	77487	-748550
Чистий приплив (відплив) грошових коштів та їх еквівалентів	1274429	(544085)	-1818514
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	5991591	7266020	+1274429
Вплив змін обмінного курсу на грошові кошти та їх еквіваленти	0	0	0
Залишок коштів на кінець року	7266020	6721935	-544085

За даними таблиці можна констатувати, що в 2011р. загальна сума чистого відпливу грошових коштів у АТ «Райффайзен банк Аваль» склала 544085 тис. грн. Це означає, що величина їх припливу до рівня 2010р. зменшилась на 1818514 тис. грн. (за рахунок зменшення руху грошових коштів від операційної та фінансової діяльності, відповідно, на 4880540 тис. грн. та 748550 тис. грн. порівняно з попереднім роком). При цьому, сума коштів, що були використані банком в інвестиційній діяльності скоротилася майже у 2 рази. Як позитивне слід зазначити збільшення в 1,2 рази залишку коштів та їх еквівалентів на початок року. Однак, в цілому зменшення залишку коштів за період дослідження є підтвердженням їх недостатності для забезпечення повноцінної діяльності банківської установи. Оскільки в постійному русі грошових потоків відбуваються різкі перепади, можна стверджувати, що рух грошових коштів зумовлює нестабільний фінансово- економічний стан банку. Все це дає підстави спрогнозувати грошовий потік шляхом розрахунку можливих джерел надходження та витрат грошових засобів.

Оскільки більшість показників достатньо важко прогнозувати з великою точністю, нерідко прогнозування грошового потоку зводять до побудови

бюджетів грошових засобів в періоді, що планують, враховуючи лише основні складові потоку: інший рух коштів, що не є грошовим, чисте збільшення (зменшення) резервів за активами; нараховані доходи, т. ін. Прогноз виконується на певний період в розрізі півперіодів: рік по кварталам, рік по місяцях, квартал по місяцях і т. д.

У будь-якому випадку процедура методики прогнозування виявляються в наступній послідовності: прогнозування грошових надходжень в розрізі півперіодів; прогнозування витрат грошових засобів по півперіодам;

розрахунок чистого грошового потоку по півперіодам; розрахунок сукупної потреби в короткостроковому фінансуванні в розрізі півперіодів.

Суть методики полягає в тому, щоб розрахувати об'єм можливих грошових надходжень. Основним джерелом надходження грошових засобів є реалізація банківського продукту (кредитування юридичних осіб, торгівельні операції з іноземною валютою за операціями клієнтів, валютно-обмінні операції, розрахунково-касове обслуговування юридичних та фізичних осіб, залучення депозитів юридичних та фізичних осіб, казначейські операції). На практиці більшість банків досліджує середній період часу, який необхідний клієнтам для того, щоб оплатити рахунки. Виходячи з цього можна розрахувати, яка частина надходжень за реалізований продукт надійде в тому ж півперіоді, а яка у наступному. Далі за допомогою балансового методу ланцюговим способом розраховують грошові надходження та зміни в дебіторській заборгованості. Базисне балансове рівняння має наступний вигляд:

$$ДЗп + НКп = ДЗк + ГН, \text{ де}$$

ДЗп - дебіторська заборгованість на початок півперіоду;

ДЗк - дебіторська заборгованість на кінець півперіоду;

НКп – надходження коштів від продаж за півперіод;

ГН - грошові надходження в даному півперіоді [3]

Більш точний розрахунок передбачає класифікацію дебіторської заборгованості за строками її погашення. Аналіз

рекомендується робити за місяцями, встановивши, таким чином, середню долю дебіторської заборгованості за строками погашення, відповідно, до 30 днів, до 60 днів, до 90 днів і т. д.

Далі розраховується використання грошових засобів (основним складовим елементом якого є кредити та заборгованість клієнтів), а також чистий грошовий потік (шляхом співставлення прогнозованих грошових надходжень та виплат).

Отже, вивчення питання розрахунку грошового потоку від операційної діяльності прямим та непрямим методом, дослідження чистого руху коштів дозволить визначити можливі грошові надходження та зміни в дебіторській заборгованості, що буде сприяти покращенню показників фінансово-економічного становища як банківської, так і фінансової установи.

Література:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 "Звіт про рух грошових коштів" від 01.01.94 [Електронний ресурс] [зі змін. та доп.].

2. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами [Текст]: Практичний посібник /С.Ф.Голов, В.М.Костюченко. – К.: Лібра, 2004. – 880с.

3. Лігоненко Л.О., Ситник Г.В. Управління грошовими потоками [Текст]: Навчальний посібник /Л.О.Лігоненко, Г.В.Ситник. – К.: Національний торговельно-економічний університет, 2005. – 255с.

Жмайлова, О.Г. Теоретико-методологічні аспекти визначення грошових коштів від операційної діяльності [Текст] / О.Г. Жмайлова // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України в умовах фінансової нестабільності (12-13 листопада 2012 року) : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової інтернет-конференції . - Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – С.120-125.